

12 (Šesti snopič)
Novo mesto,
17. oktobra 1991

V tej številki sodelujejo: Karel Bačar, Bojan Božič, Marjanca Kočvar, Mark Melan, Meta Matijević, Janez Mežan, Severin Šali, Marijan Tršar in Ivan Zoran

DOLENJSKI RAZGLEDI

Številko uredil: Ivan Zoran

Bojan Božič:

Vojna bi vse razdejala

Pot človeštva je od vseh začetkov polna vzponov in padcev. O tem govore mnogi dokumenti, pisni viri, zapisi in ostanki civilizacij. Tudi današnje znanje in sistem življenja, umetnost življenja, ki jo, širše pojmovano, lahko imenujemo s skupnim imenom kultura, temelji na preteklosti in spoznanjih, ki jih civilizacije na planetu Zemlja razvijajo vsaka na svoj način in razvojni stopnji primerno. V sistemu vzgoje in izobraževanja smo se seznanili z ostanki življenja naših prednikov. Sledi, ki so ostale, pojmujejo kot kulturno izročilo različnih civilizacij iz zgodovinskih obdobij. Kaj nam je ostalo? Ogromno. Predvsem pridobitve, izraznost duha in srčnost, na žalost tudi barbarstvo. Zgodovinska izkušnja opozarja in usmerja človeštvo k razvoju, življenju, in ne uničenju. Uničenje srčnosti in stvaritve duha v službi pozitivnega pomeni propad človeške civilizacije. Tega se zavedajo narodi tega planeta. Žal v danih okoliščinah prevladujejo drugačne težnje, težnje po pokorjenem in uničenju najsvetejšega pri pokorjenem. Tudi to je dejstvo v človeški zgodovini. Ni moj namen opisovati uničenje Egipta, Kartagine, Rima, načrta nemške vojske za uničenje evropskih kultur in ne pekla ob uničenju Dresdena.

Združeni narodi so leta 1972 sprejeli »Konvencijo o varstvu svetovne naravne in kulturne dediščine«, podpisano v Parizu 23. novembra. Socialistična fe-

derativna republika Jugoslavija jo je v skupščini sprejela 31. oktobra 1974. In kaj v osnovi prinaša Konvencija? Citiran: »Kulturni in naravni dediščini vse bolj grozi uničenje ne le zaradi klasičnih vzrokov propadanja, temveč tudi zaradi sprememb v družbenem in ekonomskem življenju, ki otežujejo stanje z novimi fenomeni poškodovanja in razdejanja. Poškodovanje in izguba vsakega primerka kulturne in naravne dediščine pomeni osiromašenje dediščine vseh narodov sveta.«

Danes poslušamo in gledamo dobesedno izginjanje kulturnega bogatstva, ki je v več primerih na seznamu svetovne kulturne dediščine. Uničenje in nadaljnje grožnje, to je kruta resnica in dejstvo današnjih dni.

Do nedavnega ljudska jugoslovanska armada in njeni pomagači nosijo s seboj razdiralnost in smrt. Nerazumljivo je, da ljudje, ki so do potankosti seznanjeni z določili Konvencije in ostalimi veljavnimi resolucijami, uničujejo vse, kar je narodu sveto. Isti ljudje so se do včeraj sprehajali po Dubrovniku, Zadru, Šibeniku, Osijeku, Zagrebu, Karlovcu. Danes vsa ta mesta trepetajo v strahu pred popolnim uničenjem. Ciljev napadalci ne izbirajo. Ali pa načrtno rušijo vse: cerkve, bolnice, domove, muzeje, spomenike, šole.

In kako smo zaposleni pripravljeni zaščititi najprej človeško življenje in vse dosežke, vso dediščino?

(Nadaljevanje na naslednji strani)

Slikar — nedeljiva osebnost

V Dolenjski galeriji je od 13. septembra odprta pregledna razstava del akademskega slikarja Marijana Tršarja, dolenjskega rojaka iz Dolenjskih Toplic. Razstava, s katero je umetnik že letos začel praznovati svoj življenjski jubilej, 70-letnico, ki jo bo obhajal 17. februarja prihodnje leto, je zbudila veliko zanimanja in bo v Novem mestu na ogled še do nedelje, 20. oktobra.

Dr. Milček Komelj je v monografskem katalogu, ki je izšel ob otvoritvi razstave, zapisal že na začetku svoje študije o umetniku te misli:

»Slikarstvo Marijana Tršarja je bilo doslej najširši javnosti bolj malo znano, saj je umetnik razmeroma redko samostojno razstavljal. Ostajalo je v ozadju njegovega plodovitega teoretskega dela, zato zdaj toliko bolj vzbuja našo radovednost in zato mu je potrebno nakloniti tem večjo pozornost. Ker avtorja v javnosti poznamo bolj kot izrazitega pisca, teoretika, kritika, pedagoga pa tudi esejista, mladinskega pisatelja in dramatika, ilustratorja, znanstvenika in prevajalca ter popularnega vodnika po razstavah, vsaj umetnostni zgodovinarji nanj najbrž le težko pogledamo neobremenjeno in nehote iščemo v njegovem delu teorijo in informiranost tudi na bolj praktičnem ustvarjalnem področju. Poskus, da bi pogledali nanj le kot na slikarja, na same slike, ki so na tej razstavi prvič zbrane pregledno skupaj, pa nam pokaže, da je slikarstvo zanj samostojno področje in kot njegova primarna dejavnost izhodišče za vse preostalo; potrjuje pa nam tudi, da najdemo v njem podobne lastnosti in prijeme ter poglede kot v njegovi siceršnji dejavnosti in da je slikar v resnici nedeljiva in vsestranska osebnost«.

Marijan Tršar: PAR POD DEŽNIKOM — lesorez, 1958 (40 x 21,5)

Rast neustavljivo raste

Revija Rast, ki izhaja v Novem mestu, ima za seboj že sedem števil, za njo je poldrugo leto izhajanja in po tolikem času najbrž ali pa prav gotovo ne moremo več govoriti o njej kot o poganjku, za katerega se ne ve, ali raste iz rodovitnih, predvsem pa pravih tal, in kaj bo iz njega zraslo.

Glede na znano dejstvo, da revialni tisk na Dolenjskem in sploh na jugu Slovenije do zdaj ni imel kdove kakšne tradicije, saj je vse, kar se je pojavilo, ostalo bolj ali manj posrečen poskus z razmerma kratko življenjsko dobo, pa tudi osrčujočih obetov za prihodnost ni nikoli poznala, se pri Rasti zastavlja vprašanje, kaj je tisto, kar jo opogumlja in žene naprej — do novih števil in novega letnika.

Dolenjski razgledi so se odločili to edino dolenjsko-belokranjsko-posavsko revijo z njene sončne in senčne strani predstaviti skozi pogovor. Na vprašanja novinarja Ivana Zorana je odgovoril glavni urednik Rasti, prof. Jože Skufca.

• **Kako Vi vidite rast Rasti, kako se ta prijemlje med sodelavci in bralci? Ali se je Rast že razrasla do tistih, ki jim je predvsem namenjena, kaj jo pri tem razraščanju ovira, kaj — če jo — pospešuje?**

Ljudem, ki so spočeli idejo za izdajanje revije, ni ukazoval noben zakon in noben forum. Domicilno območje je iz nerazumljivega in neopravičljivega zamudništva čakalo na (približno) tako revijo vse

do lanskega leta in samo zavzetemu krogu ljudi, zlasti iz okrilja trebanjske Samorastniške besede, je treba dati priznanje, da se je končno le pojavila v tem predelu slovenskega prostora. Morda danes že lahko rečemo, da ne gre več za poganjke, ampak za revijo, ki ji vsake tri mesece premeri vrednost najmanj tisoč bralcev. Vsaj uredniški odbor je od številke do številke vse bolj prepričan, da je bila odločitev o izhajanju revije utemeljena. Podobnega mnenja je tudi svet revije in prav vsa dosedanja srečanja z bralci v posameznih krajih so potrdila, da Rast neustavljivo raste in da ji v temeljni zasnovi ne gre oporekati. Do sedaj je našela 628 strani svojega obsega. Na teh straneh je objavljenih 150 pesmi, 20 prozinskih prispevkov, 32 zapisov s področja kulture, 32 iz okvira družbenih vprašanj, 7 v »rastoči knjigi«, 29 prispevkov v odmevih, 7 kronik o kulturnih utripih in 4 pogovori s pomembnimi osebnostmi. Temu dodajmo še 146 primerkov različnega slikovnega gradiva in ob vsem naštetem smemo trditi, da bera ni skromna. Veliko pove tudi podatek, da je do sedaj v Rasti sodelovalo 120 avtorjev. Vsaj 110 sodelujočih je življenjsko ali delovno povezanih z našim območjem. Najbolj odzivna po številu avtorjev je novomeška občina, nekatera druga občinska okolja pa so s sodelujočimi še vedno preskromno zastopana. Tudi naročniška mreža kaže, da ima največ rednih bralcev novomeška občina, kar je glede na število prebivalcev razumljivo, sledijo pa ji Trebnje, Krško, Sevnica,

Metlika, Črnomelj, Litija, Kočevje, Brežice, Grosuplje, Ribnica. V drugih predelih Slovenije pa je rednih naslovnikov za revijo samo okoli 60. Ti preseki pritrjujejo dejstvu, da se je revija, če ji odmevnost ocenjujemo s povprečjem, že kar solidno razrasla, toda z doseženim se nikakor ni možno sprizniti oziroma zadovoljiti. Revija si mora zagotoviti nove sodelavce in nove naročnike tudi iz vseh tistih okolij, ki do sedaj še niso zadovoljivo potrdila dogovora izpred treh let, ki je upajoče oznanil tudi rojstvo tega revialnega zametka. Rezerv z bogatimi možnostmi za odzivanje je še ogromno in resno računamo, da ji bodo nove poti za sodelovanje pomagali utirati tudi zagreti člani sveta revije, seveda ob tvornem sodelovanju članov uredniške ekipe ter vseh tistih posameznikov in institucij, ki jim je za obstoj, rast in potrjevanje revije v tem prostoru. Reviji manjka še bolj odmevne javne besede, saj mnogi niti ne vedo, da obstaja in da je v ponudbi tudi na prodajnih policah.

• **Vsebina dosedanjih števil Rasti kaže, da želi biti ta revija odprta za vsakršno ustvarjalnost. Kako se ta odprtost uresničuje glede na posamezna področja ustvarjanja, še posebej skozi delež Dolenjcev, Belokranjcev in Posavcev? katerim področjem bi revija še rada posvečala pozornost, katere dileme odpirala?**

»Ob ustanovitvi revije je bila definirana tudi, njena vsebinska zasnova, vsaj z glavnimi poudarki in

usmeritvami. Praksa jih ni ovrgla, saj za udejanjanje uredniške politike niso predstavljali nobenih preprek, pač pa dobro podlago za širjenje in poglobljanje vodečega načrta. To je revija za literaturo, kulturo in družbena vprašanja, kar pomeni, da ni specializirana, teži pa k sorazmerni porazdelitvi področij. Revija ne daje prednosti nobenemu izumu v umetnosti in nobenemu apriorizmu pri analiziranju družbenih vprašanj. Je pa odprta za vsakršno ustvarjanje in iskanje resnice z argumenti, kar pomeni, da potrjuje individualnost in različnost z nenehno prisotno zahtevo, da je sporočeno tudi v vzročni spregi s kriteriji kvalitete. Merila za presojanje kvalitete ne morejo zajajati svoje drže, so pa lahko uporabljena v milejši obliki za sodelavce, ki upajoče zastavljajo prve korake za svoje potrjevanje na tem ali onem področju.

Revija še ni doživela celostne kritične presoje. Če bi se to že zgodilo, bi bilo lažje prognozirati nadaljnjo rast Rasti. Menimo pa, da bo tudi v prihodnje, vsaj okvirno, ostala zvesta svojemu osnovnemu konceptu.

Področje literature pogrša prave in dramskih tekstov, kultura pa esej in kritična premišljevanja. Svežino bi ji prinesli humoristično-satirični prispevki, izpričani tudi z likovno govorico. Razgibali bi preveč umirjene poze revije in jo nasploh napravili bolj privlačno in živahnjšo. Pogrešamo prispevke o filmski, glasbeni, likovni in fotografski kulturi oziroma ustvarjalnosti, zapise iz bogatih arheoloških in etnoloških

KULTURNA DEDIŠČINA

Vojna...

(Nadaljevanje s prejšnje strani)

Trdim, da so nas dogodki letošnjega junjskega dne presenetili. V vseh obrambnih pripravah, ki so bile z zakonom predpisane, smo se pripravljali na agresijo, na možne variante z Vzhoda in Zahoda. Mogoče so najbolj posvečeni predvidevali drugačne možnosti. V navodilih za pripravo obrambnih načrtov (termin vsebuje celoten sklop obrambnega načrtovanja) gotovo ni bila predvidena junjska kazenska ekspedicija na Slovenijo in nekoliko pozneje na Hrvaško.

Mogoče ni odveč, predvsem da bi se izognili nejasnostim, osvetliti nekatere vidike obrambnega načrtovanja, ki smo jim doslej posvetili največ pozornosti:

Izdelava različnih političnovarnostnih ocen je temeljila na dveh predhodnih (republiške + občinske), sprejetih izven DO oz. ustanove. To oceno je bilo potrebno dopolnjevati in usklajevati glede na trenutno situacijo. Grobo lahko ocenim, da so se obrambne priprave podrejele trenutni politični situaciji in v veliki meri ohranjale politični sistem. Usklajevanje med republiko, občino in posameznimi izva-

jalci je bilo pomanjkljivo in neprecizno. Načrtovanje je zajelo vse subjekte v celoti in na enak način, ne glede na specifično dejavnost. Načrtovane obrambne aktivnosti v ustanovi niso bile usklajene z dejanskim stanjem v okolju. Število zaposlenih v organizacijah je zelo važen pokazatelj, vendar smo do sedaj načrtovali vsi vse, kot rečeno, povezave v KS (NZ, CZ, specialne enote), ne glede na papirnate dogovore in sporazume, ni bilo. Koordinacija medo bčinskimi organi za LO in ustanovo je bila korektna, vendar odvisna od vztrajnosti načrtovalca ali pa predvidevanj o možni kontroli višjega nivoja. Vprašanja, vezana na vojno situacijo in notranjega sovražnika, niso bila najbolj posrečeno in natančno urejena, da ne rečemo zgrešena. Vprašanja, vezana na naravne katastrofe (požari, potresi in poplave) kljub formiranju določenih enot za delo v teh primerih, niso bila jasno opredeljena. Nesmotnost podrejanja zakonskim predpisom zaradi zadovoljitve paragrafa je bila več kot očitna, načrtovanje zaradi dobre ocene oz. zadovoljitve paragrafa pa brezpotrebno delo. Povedati je potrebno tudi to, da smo v času agresije na Republiko Slovenijo predvsem v kulturi ravnali manj po obrambnih načrtih, več po zdravi pameti in lastnem preudarku, saj ustrezne službe, predvsem republiške, niso reagirale z ustreznimi navodili ali priporočili.

Arheološki oddelek Dolenjskega muzeja hrani številne arheološke dragotine evropske vrednosti.

Vprašanja »obrambne« načrtovanja bom poskušal konkretizirati na področju kulture in kulturnih dejavnosti v ožjem območju Novega mesta: Kapitelj, Frančiškanska cerkev, Krka, Novomeški Breg, Glavni trg, Študijska knjižnica, Narodni dom, pravzaprav celotno jedro, srce in dušo našega mesta, močno koncentracijo kulturnih spomenikov in ustanov, ki varujejo kulturno dediščino.

Jože Škufca

zaklanic in tudi o slovenskem jeziku v normi in rabi revija še ni spregovorila. Rasti se pogosto očita, da je preveč zagledana v preteklost in prešibko zazrta v gibanja sedanjega časa. To je resnica in samo gluhi in slepi bi ji lahko odvzeli dobronamerno ostrino. Zanimivo pa je, da sta enakega prepričanja tudi uredniški odbor in svet revije. Nikakor pa ni mogoče ovreči dejstva, da je dosedanja uredniška naravnost tem nalogam in zathevam obračala hrbet. Proboj v to smer mora zlasti pospešiti »rastoča knjiga«. Tematski okviri izzivajo in po-

treben je odziv avtorjev, ki so strokovno veščji, da posežejo v srž problemov in da jim pokažejo poti in možnosti za razrešitev.

V ospredju pozornosti naj bodo vprašanja, povezana z burnimi procesi našega osamosvajanja in urejanjem žgočih gospodarskih in socialnih vprašanj, specifičnih za ta del Slovenije. Nenehno so odprti tudi problemi v zvezi z varovanjem in ohranjanjem kulturne in naravne dediščine, posegi v prostor in z ekološkimi nemiri. Vsi prenovitveni procesi terjajo rešitve čimbolj

skladne z merili, kriteriji in standardi življenja in dela razvitega sveta, tudi z ustavno podobo naše prihodnosti, vključno z zaščito človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Iskreno želimo in pričakujemo, da se bodo Dolenjcem, ki so do tega trenutka pokazali največjo odzivnost za sodelovanje v reviji, čimprej pogumno priključila še nova imena ustvarjalcev iz Posavja in Bele krajine ter iz kočevske, ribniške, grosupeljske in litijske občine, in sicer za vsa področja, še posebej dobrodošla in bi bila izzivna pričevanja o aktualnih kulturnih in družbenih vprašanjih.

Za pošteno opravljeno delo pa bi bilo treba vsem sodelujočim zagotoviti tudi zasluženo materialno satisfakcijo. Pred temi logičnimi pričakovanji pa je revija brez odlašajoče moči, saj si obstoj zagotavlja z izredno pičlimi sredstvi. Tudi to je treba na glas povedati, pa ne zavoljo suhoparnega tarnanja. Neizprošno se namreč zastavlja vprašanje, koliko časa se bo revija v takih eksistenčnih pogojih sploh še obdržala pri življenju.

● **Znano je, da se je Rast razvila iz Samorastniške besede, da je neposredna naslednica revije, ki je vzniknila v Trebnjem, a predvsem iz potreb domačih literarnih in likovnih ustvarjalcev. Koliko samorastniškosti je Rast še ohranila in zakaj?**

»Revija Rast dolguje obljubo, dano pred dvema letoma, da s pretehtano besedo ugotovi, koliko revialnega predhoništva je na tem območju do svoje pojavnosti imela in kako so posamezna žarišča potrdila svoja programska hotenja v določenem času in prostoru. Za svojo neposredno matično predhodnico pa ima Samorastniško besedo, ki so ji trebanjski in drugi kul-

turni delavci kar precej let odpirali smeri razvoja in uveljavitve, žal s preskromno odzivnim zaledjem. Nesporno pa je opravila pomembno kulturno poslanstvo in prav iz zavzetega kroga tvorcev te revije se je Rasti pridružila skupina, ustvarjalna, formirana in že dovolj večja za premagovanje zahtevnih postopkov pri urejanju takega publicističnega organizma. Rast je posegla v širši prostor, programsko razširila svojo notranjo zgradbo in tako ostala v sorodstveni zvezi s Samorastniško besedo le po literarnem in likovnem področju.

Uredniški kolegij Rasti ni prepričan, da je mogoče računati samo na preizkušena imena sodelavcev. Zato se je odločil, da bo, če bo interes, opravljal tudi mentorsko vlogo. Menimo, da bi ob Rasti še vedno potrebovali revijo za nove sveže moči (ne glede na starost), ki imajo voljo in sposobnosti, da bi ob tvornem mentorstvu uspešno potrjevale samorastniško zagnanost in hkrati samorastništvo tudi presegle, kar z drugimi besedami pomeni zavestno zorenje z močjo duhovnih potencialov, ki jih posameznik lahko postopoma udejjanja tudi na zahtevnejših nivojih.

Iz vsebinskega repertoarja slesherne številke Rasti pa je moč izluščiti prispevke, ki obetajo, da se bodo njih avtorji, če bodo ostali zvesti vztrajnem delu, uveljavili tudi v zrelejši podobi na svojem hotenem območju.

● **Rast je glede na območje, ki ga pokriva, predvsem regionalna, pokrajinska revija, vse bolj pa želi biti prisotna in upoštevana v širšem slovenskem kulturnem prostoru. Kaj mora po Vašem mnenju še storiti, da v Sloveniji ne bo obravnavana, če že je, kot nekaj obrobnega, mar-**

KULTURNA DEDIŠČINA

O stanju nepremične kulturne dediščine v mestu je bilo že veliko besed izrečenih in napisanih, žal mesto kot tako ni dokončno definirano, kaj in kako naprej. Pomanjkanje zaupanja strokovni ustanovi (Zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine) ali strah pred njo? Del dediščine izginja pred našimi očmi. Evropa, ki je imamo polna usta, dela bistveno drugače. Strokovno znanje, pripravljenost, dosledno spoštovanje zakonodaje in tudi ostre sankcije so v svetu običajne vsakdanje stalnice. Tu v Novem mestu ni potrebno ne katastrof, naravnih in drugih nesreč, ne vojne. Sedanja situacija oz. gibanja jasno nakazujejo smer. Pristojni in odgovorni za to področje bi morali nujno sistemsko razrešiti ta vprašanja z celotnim instrumentarijem, začeniši z vzgojno-izobraževalnim procesom v najzgodnejši fazi.

Opozoriti velja na polne ulice avtomobilov, ki zapirajo mesto od jutra do večera. Parkiranje na gasilskih poteh, ozkih uličicah starega dela mesta onemogoča dostop gasilcem, reševalcem in drugim službam, ki so potrebne v primeru naravnih nesreč. Opozorila, ki smo jih ustreznim službam v občini pošiljali z določenimi predlogi, verjetno nimajo prave teže. Želimo lahko samo to, da se ne bo nič zgodilo. Mar je res tako težko najti določene rešitve? Je, vendar se bomo brez jasnega koncepta in

cilja še vedno vsi vozili v center mesta in iskali prostor za svoje avtomobile. Je res nujno, da se pripeljemo in parkiramo ves dan na prostoru, ki ni namenjen za to? Ni moj namen rešiti problem, spodbuditi pristojne k reševanju pa gotovo. S skupnimi napori je nujno poiskati trajno in kvalitetno rešitev.

Izkušnje zadnje vojne v Sloveniji in morije na Hrvaškem so boleče in nepričakovane. Rušenje mest, vasi, človeške žrtve. Uničenju se ne morejo upreti ne kulturni spomeniki ne ustanove, ki skrbijo za kulturno dediščino. Uničeni so spomeniki s seznama svetovnega kulturnega bogastva, spomeniki vseh rangov, ne glede na vse resolucije in konvencije, ki urejajo vprašanja kulturne dediščine. Ali smo v minuli vojni ravnali skladno z mednarodno veljavnimi in sprejetimi konvencijami? Smo označili spomenike na predpisan način? Imamo celotno dokumentacijo o spomenikih? Vprašanja, na katera ne morem natančno odgovoriti, terjajo pa pri načrtovalcih obrambnih priprav zelo jasen odgovor.

Pomudimo se še pri premični kulturni dediščini.

Premična kulturna dediščina je v republiki Sloveniji shranjena predvsem v objektih, ki za muzejske potrebe niso bili načrtno grajeni; v starih stavbah, gradovih, ki so različno ohranjeni, povečini tudi sami kulturni spomeniki.

Muzejski karton vsebuje vse potrebne podatke s fotografijo predmeta. Zadnja leta je računalniška tehnologija in uporaba računalnikov prišla v muzeje, predvsem v nacionalne hiše. Ostali so še v fazi opremljanja in prilagajanja novemu načinu dela, tudi delo (mislim s pomočjo računalnika) je zaradi nedorečenosti stroke še bolj na začetku.

Varovanje gradiva v ustreznih skladiščih prostorih —depojih je osnovni pogoj muzejskega dela. Dolenjskem muzeju je za posebno zavarovanje muzealij namenjen zelo majhen prostor, v katerega ni mogoče shraniti niti vseh najvrednejših eksponatov. Kaj in kam z ostalimi muzejskimi predmeti, ni opredeljeno.

Razprava in opozarjanje na pomanjkanje skladiščnih (depojskih) prostorov ni od danes. Mesto se je s tem problemom srečevalo že v času, ko muzej še ni bil uradno ustanovljen. Veliko »pričevalcev« preteklosti smo izgubili predvsem zaradi načina hranjenja. V letih dela Dolenjskega muzeja je bilo in je še danes deloma to vprašanje odprto. Poučeni s sliko, ki smo jo imeli priložnost spremljati preko TV ekranov, o rušilni moči orožja lahko ugotovimo, da tudi danes to bogastvo, ki ga ohranimo, ni ustrezno zavarovano.

Zapisal sem, da so bili načrti obrambnih priprav narejeni in pričakovanju napadalcev, agresije predvsem od zunanega sovražnika.

več resnično kot revija, ki se enakopravno z drugimi tovrstnimi publikacijami pojavlja kot samostojen kamenček v mozaiku slovenske revialistike?

Pri tem vprašanju je treba najprej povedati, kaj pravzaprav Slovenija je. Slovenija niso samo veliki centri s prestolnim mestom na čelu, ampak tudi vsa njena pokrajinska obrobja. Tudi slovenske kulture ni mogoče opredeliti drugače, kot da ji tvorijo bogastvo celote prav vsa središča in prav vsi, še tako odmaknjeni tihi kottički. V literaturi in kulturni tvornosti nasploh ima tudi ta predel Slovenije častno in bogato zastopstvo. Če v zaporedju časovnih ustvarjalnih ritmov nima na posameznih področjih vedno najvidnejših imen, nič ne de.

Tako imenovani osrednji slovenski revialni tisk še zdaleč ne seže tako daleč, kot je načelno prostorsko načrtovan. V taki (ne)presenetljivi praznini se je porodila tudi ideja za izdajanje naše revije. Rast kot pokrajinska revija se je torej pojavila, ker jo je ta prostor potreboval. Rast mora poganjati prvenstveno iz domačih tal, sicer bo izgubila svojo pravo orientacijo, svojo avtentično podobo. Čimbolj bo koreninila v svojem matičnem prostoru, tem močnejša bo tudi kot slovenska revija. Nič hudega, če občasno poseže po splošnejših temah, toda koloritu, pridihu te zemlje in te duše se ne sme izneveriti.

Z najmanjšim slabšalnim priokusom se ne sliši oznaka, da živi ta revija od ustvarjalnih moči tega obrobja Slovenije. Nasprotno, to je njen ponos in kulturi, ki se tod poraja z revialno tvornostjo vred, se ne da apriori zakoličevati vrednostnih ločnic med tisto, ki raste v centrih, in ono, ki poganja zunaj njih.

Ne mnogo, pa vendarle mnogo bi bila morda najprimernejša ocena za dosedanje dosežke Rasti. Že s prvim letnikom je vzbudila pozornost v slovenskem revialnem prostoru in tekočemu letniku je bila že naklonjena skromna finančna pozornost iz naslova nacionalnega kulturnega programa. Upravičeno pričakujemo, da bo naslednji letnik, ki se bo, tako je predlagal uredniški odbor, razširil na šest števil, od tod doživel gromotno zagotovilo, ki ga že imajo sorodne revije z daljšo tradicijo.

Nobenega dvoma ni, da poskušamo s to pokrajinsko revijo tvorno dopolnjevati tovrstno kulturno poslanstvo v nacionalnem prostoru, zato Rast je in bo hkrati tudi slovenska revija.«

Marjanca Kočevar:

• • •
*s pasjim bičem
prekinjeno*

čez obraz

*tenka vijolična črta
obtožuje milost
da je vosek s sveče*

solza za hlip

za kamen v očesu

in

granitni jezik

Marijan Tršar: Čarovnice jahajo na Klek — barvni lesorez, 1957 (42,5 x 70,5)

KULTURNA DEDIŠČINA

Nekako se nismo mogli prav odločiti, katero fazo priprav in zaščite gradiva bomo upoštevali. Odločili smo se, in to ne takoj, za takojšnje zaprtje vseh muzejskih stalnih zbirk. Po pripravljenem načrtu smo v za to pripravljen prostor (trezor) zaklonili vso dokumentacijo (inventarne knjige, fototeko). Strokovni delavci so gradivo, ki je še posebne vrednosti, takoj umaknili iz razstavnih prostorov oz. delovnih prostorov v pripravljene zaboje in jih prenesli v trezor in ognjevarne omare. Ostale predmete v depojih smo razporedili v prostoru tako, da bi se kar najmanj poškodovali.

Ob tem delu smo ugotovili, da ostaja večina gradiva, ki ni tako nepomembno, v razstavnih prostorih in depojih. Žalostjo in nemočni lahko samo ugotovimo, da bi bila ob razdejanjih, kakršna so doživela sosednja hrvaška mesta, večina gradiva uničena.

Načrt o zaklanjanju gradiva predvideva rezervne lokacije za delo muzeja v vojnih razmerah. Selitev gradiva, kot je predvideno v tem načrtu, bi bilo izredno dolgotrajno delo brez večjih učinkov, saj tudi rezervne lokacije ne zagotavljajo varnosti. Načrtovalec je predvidel teoretično možnost, ki je v praksi sicer izvedljiva, vendar s predpostavko o uničenju

dela gradiva, kar nas uči, že izkušnje iz preteklosti. Rešitev je preprosta. Nekateri službe in ustanove jo že poznajo (banke, večji in pomembnejši objekti itd.). Delo so mora odvijati v ustreznih prostorih, ki so namensko grajeni in upoštevajo tudi možne nevarnosti vojne. »Zaklonišče« je dejansko potrebno, ne kakršnokoli, saj lahko povzroči več slabega kot koristi, tam, kjer so ljudje v našem konkretnem primeru muzejsko gradivo. In kako ostale organizacije s področja kulture (Knjižnica, Arhiv, Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine)? Kolikor poznam, se vsi ukvarjajo s podobnimi problemi, mogoče z nekaterimi podtoni. Pogledimo!

Arhivsko gradivo Zgodovinskega arhiva Ljubljana — Enote za Dolenjsko in Belo krajino je shranjeno v neustreznih prostorih v šoli na Karteljevem; knjižnično gradivo Študijske knjižnice Mirana Jarca v obeh stavbah na Cesti komandanta Staneta in v Jenkovi ulici. Nepremično dediščino je težje varovati. Uničenje novomeškega Kapitlja bi nas vse zelo prizadelo. Razumeti določene poteze obrambe je težko, vendar lokacija ustrezne obrambne službe z vsem, kar sodi k njej, nekako ne sodi med kulturne spomenike oz. v samo me-

sto. Mogoče se motim. Izkušnje me učijo tako. Vsekakor bo potrebno po trezni analizi razrešiti kar nekaj perečih vprašanj brez sprenevedanja ali olepševanja. Opozarjam na nekatera, ki se mi zdijo pomembna:

Strokovne organizacije morajo razvrstiti gradivo po prioriteti (to je že urejeno), ga opremiti s popolno dokumentacijo, ki bi morala biti tako računalniško shranjena kot tudi ročno vodena in hitro mobilna.

Financerji morajo zagotoviti sredstva za vse postopke, ki bodo zavarovali gradivo in ohranili o njem vse informacije (mikrofilmanje gradiva, izdelava kopij itd.). Izkušnja uči, da je škoda, ki jo prinese uničenje, nepopravljiva, primerjave med ceno varovanja in uničenjem so nesmiselne.

Upravni organi morajo zelo jasno določiti lokacije, kamor se evakuira določeno gradivo. Glede na načrtno uničevanje kulturnih spomenikov je to težje delo, vendar je nujno potrebno.

Upravni organi bi pri načrtovanju zaščite gradiva in ljudi (to naj bi bil temeljni del načrta) morali upoštevati stvarno, konkretno situacijo,

Mark Melan: Pijanost

*Pijanost je drobna smrt;
le tolikšna,
kot jo lahko vzameš večnosti
s človeškimi rokami.*

*Pijanost je dobra smrt;
iz nje se vračaš
v gnezda istih žalosti,
a s prahom sanj obdan.*

*Pijanost je življenje v drobcu;
je malo radosti, malo norosti,
malo grenkobe, malo sladkosti,
malo odhajanja, malo vrnitve,
kratak počitek na pragu
edinih in poslednjih vrat.*

Po pajčevinah spomina

*Po pajčevini spomina
drsim k poljubom davnih dni.
Vstaja grenki vonj
sanjavega večera,
odbleskne luč
mladega telesa.*

*Žalostni nemir pripenja
nit na lepi davni hip
in drsim po nji
pit srečo tistih dni.*

*Na oknu noč
z ledenimi očmi
v ognjišče spominov
nemo strmi.*

Ivan Zoran:

Učna ura

*Vsak dan je učna ura vseh smrti.
Vse se zberejo, razen dežurnih.*

*Na učni uri se smrti učijo,
kako nam bojo prerezale vrat.*

*Vsak dan poslušajo navodila.
Sveto je vse, kar uči Glavna smrt.*

*«Me vedno pridemo zadnjo uro.
Zbudimo navček in gremo naprej.»*

*Naj živi učna ura, naj dolgo traja,
da bo zarez v vrat res brezhiben.*

*Modro uči Glavna smrt smrt Bojazljivko,
da premnog sam si da britev na vrat.*

Marijan Tršar: Perice — barvni lesorez 1958 (35 x 22)

KULTURNA DEDIŠČINA

in ne delati vse po istem kopitu.

Veljalo bi razmisliti o enotnem načrtu za obravnavano področje, ki bi ga skupno pripravili strokovni delavci in upravne službe.

Pri obrambnih načrtih oz. načrtih zavarovanja dediščine je potrebno precizirati samo vsebino in operativna dejanja. Vse ostalo (ocene, predvidevanja, razne oblike obveščanja, razni ukrepi itd.) naj bo stvar države, ki

bo v primeru potrebe aktivirala določeno področje brez dodatnih posredništev. Nujno potrebno je opraviti pregled stanja in na osnovi podatkov ustrezno ukrepati.

Za varnost premične dediščine je že kar nekaj storjenega (oprema za primer požara, protivlomno zavarovanje), ne pa še vse. Trdim, da je načrtovanje zaščite tega dela našega življenja po napadu na Slovenijo in razbijanju na Hrvaškem dobilo popolnoma nove razsežnosti, ki jih bo potrebno upoštevat.

Mogoče bo ta zapis spodbudil razmišljanja in konkretna dejanja, ki bodo v korist kulturni zaupščini prejšnjih rodov in sedanjih ustvarjalnosti. Mogoče kdo razmišlja drugače. Prav. V službah, o katerih govorim, smo odgovorni za varovanje in ta vprašanja moramo načeti in nanje tudi odgovoriti. Problem denarja bodo rekli financerji.

Tudi odgovorjam. Vendar ali ni večja škoda, ko izgine del bogastva, ki si ga vsi lastimo in bi bili danes težko brez njega, pa če si to priznamo ali ne? Možnosti, kako se lotiti konkretnega dela, je več. Odločitve bo treba odgovorno sprejeti in zanje tudi odgovarjati.

Če bi se vojna v Sloveniji tako razdivjala, kot se je kasneje na Hrvaškem, zlasti v Slavoniji, jugoslovdateska najbrž tudi Dolenjski galeriji ne bi prizanesla. Takimle posnetkom, kot je tale iz male dvorane Dolenjske galerije, bi se morali v Novem mestu prav gotovo za daljši čas odpovedati.

Janez Mežan: 80 let Severina Šalija

Naj mi bo dovoljeno ob 80-letnici Severina Šalija zapisati nekaj misli, ki seveda ne morejo izčrpati ustvarjalno izredno bogate življenjske poti pesnika, prevajalca in urednika.

Severina Šalija osebno poznam šele dve leti. Tu in tam sem že prebral kakšno njegovo pesem, imel v rokah marsikateri njegov prevod, čeprav niti nisem vedel, da je to in ono literarno delo tujega avtorja prevedel prav on. Svet njegovega življenja in ustvarjanja se mi je odprl šele, ko sem ga spoznal osebno, posebno pa, ko sem poezijo njegove zadnje zbirke *Pesnik na večerni poti* (izšla je letos spomladi) doživljal tudi ob najinih pogostejših srečanjih in kramljanju o tem in onem.

Dobra poezija je gotovo večplastna: zbuja estetska občutja, s svojo spoznavno funkcijo na avtonomen način nudi bralcu tiste dimenzije življenja, ki jih pogosto spregleduje, in ne nazadnje nosi v sebi tudi etično dimenzijo življenja: bralcu nudi vrednote, ki so trajne, nadzgodovinske. Vse te dimenzije najdemo v Šalijeve pesništvu. V pesmi *Hvalnica večeru* (*Hvalnico pojem večeru/ in večerni zarji, / ki v rožnato bajko spreminja oblake./ Opojno diši/ pokošena trava/ in dan se pomirja/ kot utrujena nevesta/ v objemu. Že pojo/ črički in svetloba/ se počasi osiplje./ Nemir telesnosti/ spreletava dekleta,/ gore se odmikajo/ in previsi/ so brez ostrine.) ... nas prisili, da aktiviramo vid, vohamo pokošeno travo, slišimo čričke...; z vsemi telesnimi čutili doživljamo lepoto (estetičnost=čutnost), ki jo nudi jesenski večer; še več: doživljanje narave je tako intenzivno, da prerašča v nemir, ki pa ni samo fizične, ampak tudi duhovne narave (Na poljani življenja/ zorim za noč/ in v očeh migotajo/ mi zvezde). Spoznanje, da je človek, že ko se rodi, zapisan smrti, je tista druga, spoznavna funkcija poezija. V isti zbirki v pesmi *Popotnik zaljubljen* v življenje izpove naslednjo vrednoto: *Da, naša pot je, kakršna je,/ sopotniki moji, in življenje tudi./ Jaz pa sem zaljubljen vanj/ in, po svoje, srečen./ Ne iščem, česar doseči ne morem,/ ne lovim, kar je potonilo/ v globine. Lovim le svetle/-trenutke upanja in vedrine./**

Včasih imam občutek, da Severin Šali rajši živi življenje, ki je poezija, kot pa da bi življenje prelivaj v poezijo. Zakaj to trdim? Preprosto zato, ker mu poezija ni izhod iz krutosti življenja v iluzijo, ampak je poezija način pravega, avtentičnega življenja, ki pa zopet ni odmaknjeno v drug, vsakdanjemu človeku tako tuj, romantično vzvišen svet. Poezija je tu, v vsaki stvari, v roži ob

cesti, lepi poletni noči, v človeku, prijatelju... Poezija je zanj preprostost življenja, kot je preprost sam Severin. In kot so preprosti otroci, njegova vnukinja, ki jo večkrat zjutraj pelje v vrtec in se z njo vrača popoldne domov. To je tista najvišja skladnost med življenjem in umetnostjo, po kateri hrepeni marsikateri pesnik, čeprav je ponavadi ne doseže. In to je tudi zrelost za življenje, ki nam je dano samo enkrat.

Šalijevo pesniško delo nastaja že več kot 50 let; vse od prvih objav v revijah *Dejanje* in *Dorn* in svet proti koncu 30 let, in nastaja še danes. Pri tem pa je kljub precejšnji pozornosti, ki jo je bilo zbudilo zlasti s prvo zbirko *Slap tišine* (1940), ostajalo kasneje dolgo dobo v nekakšni prostovoljni ali neprostovoljni sceni, odmaknjeno od poglavitnih dogajanj v slovenski poeziji. Vse tja do leta 1982, ko je izšla pesniška zbirka *Pesek in zelenice*,

in pa leta 1985, ko je izšel izbor njegovih pesmi *Sijoče mračine*, je bilo njegovo pesništvo raztreseno po raznih povojnih revijah in časopisih.

Bibliografija njegovih knjižnih izdaj poezije je naslednja:

- *Slap tišine*, 1940;
- *Srečavanja s smrtjo*, 1943;
- *Spev rodni zemlji*, 1944;
- *Pesek in zelenice*, 1982;
- *Teče to in teče ono*, 1983;
- *Sijoče mračine* (izbor pesmi), 1985 in
- *Pesnik na večerni poti*, 1991.

Omeniti je potrebno še, da je leta 1943 izbral in uredil izbor slovenskih ljudskih pesmi *Peli* so jih mati moja, leta 1985 pa je izbral in uredil *Liriko slovenskih pesnic*.

Drugo obširno in pomembno področje Šalijevega ustvarjanja je gotovo prevajanje, ki ponavadi (seveda po krivici) ostane v ozadju, čeprav je prevajalec (predvsem poezije) ponovni soustvarjalec. Prevajati je začel že med vojno. Iz srbohrvaščine je prevedel kopico znanih literarnih del: *Andričevo Travnško kroniko*, *Kovačičevo Jamo*, *Laličevo Lelejsko goro*, *Matavuljev roman Bakonja fra Brne*, *Šenoo*, poezijo *D. Maksimovič*, *V. Nazorja* in še vrsto drugih znanih literarnih del.

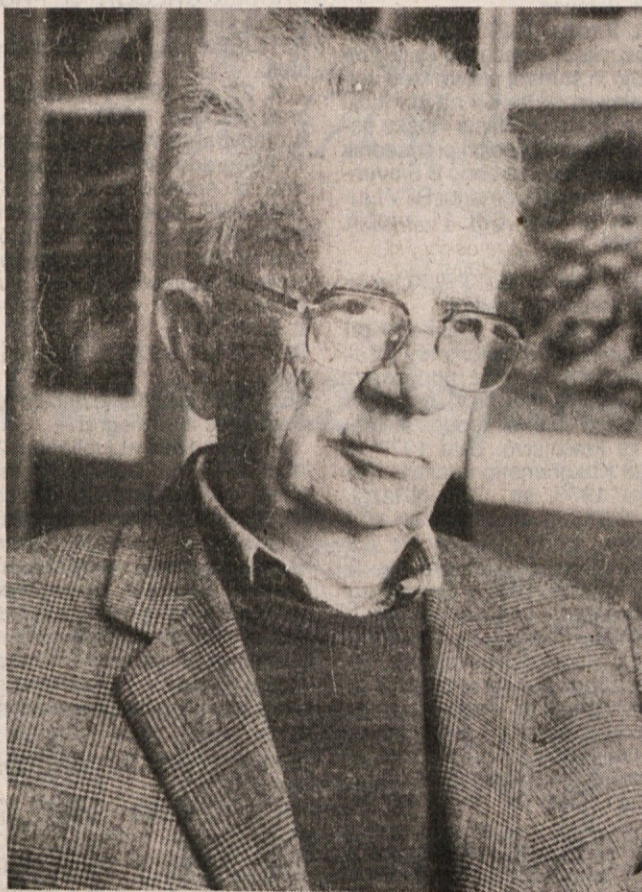
Zelo obsežno je njegovo prevajanje iz ruščine. Med drugimi je prevedel nekatera dela naslednjih avtorjev: *Dostojevskega*, *Gogolja*, *Gorkega*, *Turgenjeva*, *Šolohova*, *Ševčenka*, če navedem samo bolj znane avtorje. Iz francoščine je prevajal *Gida*, *Laneauxa* in *Mauroisa*. Prevajal pa je tudi iz makeдонščine in češčine.

Tudi njegovo uredniško delo je bilo zelo bogato. Od leta 1938—1945 je bil pri Jugoslovanski knjigarni lektor, knjižni svetovalec in urednik. V Novem mestu je leta 1959 prevzel vodstvo novoustanovljene *Dolenjske založbe*. Bil pa je tudi lektor in urednik pri *Mladinski knjigi* v Ljubljani.

Novo mesto se je oddolžilo Šalijevega delu leta 1954 s podelitvijo *Trdinove nagrade*. Za prvi dve svoji pesniški zbirki pa je pesnik prejel dve nagradi mesta Ljubljane.

Naj bo dovolj podatkov, čeprav bi bilo mogoče zapisati o Šalijevega delu še marsikaj. Študijska knjižnica *Mirana Jarca* v Novem mestu je ob njegovi 80-letnici pripravila pregledno razstavo o njegovem življenju in delu, zato vabim vse, ki jih pesnikovo delo zanima v podrobnosti, da si jo ogledajo.

Na koncu naj mu le še čestitam ob njegovem jubileju in zaželim še veliko življenjske in pesniške ustvarjalnosti.

Severin Šali: Poezija

*Opletaš vse stvari ko zlati pas,
med sabo vežeš srca in stoletja,
zapredaš misli v mavrična razcvetja,
odpevaš v hrup sveta svoj tihi glas.
Smehljaje sreče tkeš v neba jasnine,
solze trenutkov brusiš v dragotine.
Iz temnih brezen vreš do nas sijoča,
minljivost nosiš v večnostne daljave,
besede ugašaš v zvonko himno slave.
Iz duše v dušo liješ se pojoča,
pesem pesnikov čez slap tišine.*

Uvodna pesem iz zbirke
Slap tišine, 1940

Gradivo za dolenski biografski leksikon 32

V 31. nadaljevanju vstavi na ustreznost mesta naslednji gesli:

PEČAVAR ALBIN medicins. pisatelj

R. 10. marca 1927 v Stranski vasi pri Semiču. Končal klasično gimnazijo in medicino v Ljubljani ter se specializiral iz socialne medicine. Od leta 1988 je primarij. Je direktor Zavoda za socialno medicino in higieno v Novem mestu. — Podatki bibliotekarke Nataše Petrov.

PERKO FRANC novomeški župan

R. 14. dec. 1855 pri Sv. Ani v Slov. goricah, u. 9. marca 1932 v Novem mestu. V času njegovega županovanja je bila v Novem mestu zgrajena dolenska železnica, velika stanovanjska hiša za sodnike, osnovana Mestna hranilnica itd. — Mrliška knjiga v N. mestu. KMD 1933, str. 76 — s sliko.

PERKO PAVEL pisatelj

R. 25. jan. 1877 v Poljanah nad Škofjo Loko, u. 10. marca 1970 na Muljavi. Kaplanoval v Škocjanu na Dol., na Raki in drugod in od 1936 do smrti živel na Muljavi. — Zbornik občine Grosuplje XVI/1990, str. 183 — s sliko.

PERKO SLAVKO (Alojz) ginekolog, zdravstv. organizator

R. 17. avg. 1905 v Novem mestu, u. 16. maja 1963 prav tam. Maturiral na novomeški gimnaziji, medicino študiral v Ljubljani in Zagrebu in 1932 promoviral. Nato se je specializiral iz ginekologije in porodništva, bil ravnatelj ženske bolnice in ravnatelj Splošne bolnice Novo mesto. Uvedel je ginekološko-porodniško službo na Dolenjskem. — ZdrV. XXXII/1963 št. 7/8, str. 206 — s sliko.

PERME JOŽE gospodarstvenik

R. 30. jul. 1874 v Ponovi vasi na Dol., u. 14. apr. 1940. Bil je kmet in gostilničar ter nad 26 let župan občine Št. Jurij. Odkril je lepo, po njem imenovano Županovo jamo 1926 (danes Tabor-ska jama). — Zbornik občine Grosuplje I/1969, str. 111 — s sliko.

PERNIŠEK BLAŽE pedagoški pisatelj

R. leta 1846 na Jagnjenici pri Radečah, u. 1899. Študiral na učiteljski v Gorici in poslušal predavanja o retoriki pri dr. Karlu Lavriču, od 1872 do 1875 bil podučitelj v Ljutomeru. V Slovenskem narodu 1876, št. 68-69, je objavil članek o dr. Lavriču, v Slovenskem učitelju pa isto leto sestavek o psihologiji in logiki. —

KLS III, str. 184. Imenik šolskih oblastnij (1874), str. 26. I. Urbančič: Med sholastiko in neosholastiko, str. 316.

PEROCI ELA pisateljica

R. 11. febr. 1922 pri Sv. Križu pri Rogaški Slatini. Šolala se tudi v Kočevju in tam učiteljvala. Piše pesmi in prozo, predvsem pa se je uveljavila kot mladinska pisateljica. — Slovenska književnost (1982), str. 261. Ciciban 1974/75 št. 11, str. 336 — slika.

PEROVŠEK FRANC družbenopolit. delavec

R. 2. dec. 1922 v Šmarju pri Grosupljem. Končal po vojni gimnazijo in študiral pravo. Med vojnno aktivist OF in KP na območju Grosupljega, komisar Roške čete itd. Po osvoboditvi predsednik Poverjenišva za cono B Slovenskega primorja, direktor RTV Ljubljana. — Prim. SBL 11. snopič, str. 624.

PEROVŠEK JANEZ-PELKO gospodarstvenik in pisatelj

R. 16. jul. 1921 v Šmarju pri Grosupljem. Je diplomirani inženir agronomije in rez. podpokovnik. V partizanih pisal pesmi in prozo, po vojni bil republ. sekretar za kmetijstvo. Leta 1977 je prejel Kraigherjevo nagrado. Ko je ko 1970, str. 787. NRazgl. XXV/1976 13. avg. št. 15, str. 404 — slika.

PEROVŠEK MARTIN pravnik

R. 11. nov. 1899 v Šmarju pri Grosupljem, u. 20. dec. 1987 v Ljubljani. Učiteljval v Šmarju in končal 1929 juridične študije. Po vojni zaposlen v ministrstvu za pravosodje in na komiteju za zakonodajo. Nagrajen z redom republike in drugimi odlikovanji. — Zbornik občine Grosuplje VI/1974, str. 301. Delo 31. dec. 1987 št. 304, str. 2.

PERPAR FRANC homilet

R. 2. marca 1855 v Dobrničju, u. 20. maja 1916 prav tam. Študiral na novomeški gimnaziji, kot duhovnik služboval na Mirni, v Kostanjevici, Trebnjem, Šmarjeti, Zagradcu in Tržišču. Sodeloval v Duhovnem pastirju. — SBL II, str. 310. 225 let, str. 424.

PERSIČ FRAN NIKOLA pl. KAE-STENHAIN hrv. pisatelj

R. 21. sept. (?) v Lovranu v Istri, u. 20. okt. 1802 prav tam. Od 1790 do 1797 novomeški prošt. Ni znal ne slovenski ne nemški in je bil zaradi pogostih pritožb Novomeščanov zoper njega odstranjen. — Ilesič, Novomeški prošt Fran Nikola Persič (separat), str. 29. Vrhovec, Zgodovina Novega mesta, str. 232. Kronika IV/1937, str. 52.

PERLEMAN medicinski pisatelj

R. 6. jan. 1907 na Kapeli, u. 6. sept. 1987 v Mariboru. Promoviral za doktorja zdravilstva 1933 v Beogradu. Kot praktikant služboval tudi v Novem mestu. Med vojnno izgnan v Srbijo, po vojni predstojnik dermatološkega oddelka mariborske bolnice. Avtor številnih člankov in knjig iz dermatologije. — Večer 8. sept. 1987 št. 218, str. 14. ZdrV 1987 št. 218, str. 117 — slika.

PRUŠEK GREGOR gl. PRUSHECK GREGORY

PEROVŠEK MILAN medicinski pisatelj

R. 27. jul. 1909 v Ljubljani, u. pred 25. jan. 1979 prav tam. Promoviral na medicinski fakulteti v Beogradu 1936 in se specializiral iz športne medicine. Od 1944 vodil higiensko-epidemiološko službo pri sanitetnem oddelku Glavnega štaba, po vojni profesor stomatologije na ljubljanski univerzi. — ZdrV L/1981 št. 2, str. 117.

Delo 25. jan. 1979 št. 21 (osmrtnica).

PERUŠEK RAJKO jezikoslovec, prevajalec in bibliograf

R. 7. jan. 1854 v Ljubljani, u. 25. febr. 1917 na Dunaju. V letih 1882—1890 bil profesor klasične filologije na novomeški gimnaziji. Z nasveti je pomagal tiskarju Krajcu pri izdajanju zbirke Narodna biblioteka in zanjo priredil ponatis Kranjske čbelice ter izdal zbrane spise tedaj močno priljubljenega pisatelja Andrejčkovega Jožeta. Prevedel je Sofoklovega Kralja Oidipa in Njogošev Gorski venec. — SBL II, str. 310.

PERUZZI (PERUCI) FRANC stari-slovec

R. 25. nov. 1824 na Brezovici pri Ljubljani, u. 5. febr. 1899 na Vačah. Učiteljval na Dolah pri Litiji 1861—1877 in tam izkopal prazgodovinske stvari. — SBL II, str. 311.

PERUZZI SVITOSLAV kipar

R. 17. okt. 1881 v Lipah pri Črni vasi na Barju, u. 15. jul. 1936 v Splitu. Imel je svojo delavnico na Dunaju skupaj z Meštrovicem, nato v Ljubljani. Ob smrti Simona Gregorčiča je napravil njegovo posmrtno masko in dobil za osnutek njegovega nagrobnika prvo nagrado. SBL II, str. 312.

PERZ JOSEF šolnik in pisatelj

R. 5. jul. 1866 v Stari Cerkvi na Kočevskem. Učiteljval na Kočevskem in pisal v nemški Gottscheer Kalender. — Gottscheer Kalender 1937, str. 37 — slika.

PESKAR JOŽE publicist

R. leta 1923 na Ponikvah pri Trebnjem. Bil komandant bataljona v Dolenjskem odredu. Napisal knjigi: Preko Dolomitov na Štajersko in Dolenjski odred, — Peskar: Preko Dolomitov na Štajersko (ovitek knjige) — s sliko.

PETAN ZDRAVKO gospodarstvenik

R. 6. febr. 1922 v Dečnih selih. Bil direktor Laboda in prejel leta 1980 Kraigherjevo nagrado. Dolenjski list, 10. jan. 1980 št. 1/2, str. 24 — s sliko. Slovenija paralele 1980 št. 74/75, str. 125.

PETEK JOŽE partizanski fotoreporter

R. 30. avg. leta 1912 v Ribnici, padel 3. jan. 1945 pri Lučah v Zgornji Savinjski dolini. Po poklicu je bil gradbeni tehnik in se ukvarjal z akvareliranjem in rezbarstvom. Kot partizanski fotoreporter je posnel tudi pohod XIV. divizije na Štajersko. — 150 let fotografije na Slovenskem III, str. 261. Borec III/1951 št. 4, str. 135 — slika. TV-15 XVIII/1980 št. 13, str. 7 (datum smrti). Podatek o rojstvu dolgujem bibl. N. Petrov. PETELIN RUŽA LUCIJA pesnica in prevajalka

R. 6. sept. 1905 v Trstu, u. 27. apr. 1974 v Zagrebu, pokop. v Sežani. Obiskovala meščansko šolo v Krškem in učiteljvala v Krškem, Škocjanu in Žužemberku. Pisala pesmi, igre in operna besedila, prevajala v slovenščino in iz slovenščine v hrvaščino. — Prim SBL 11. snopič, str. 643.

PETERLE LOJZE politik in publicist

R. 29. jun. 1948 v Čučnji vasi. Maturiral na novomeški gimnaziji in na ljubljanski univerzi diplomiral iz zemljepisa in zgodovine. Preden je postal predsednik slovenskega izvršnega sveta, je služboval na Zavodu za družbeno planiranje. Je soustanovitelj stranke slovenskih krščanskih demokratov. — Mladina 21. maja 1991 št. 21, str. 21 — s sliko.

PETERLIN ALOJZ-BATOG pesnik, dramatik in prevajalec

R. 13. dec. 1872 v Kamniku, u. 14. marca 1943 v Ljubljani. Kot ljubljanski gimnazijec bil član Zadruge, eno leto študiral tudi na novomeški gimnaziji (1898/99), končal bogoslovje, bil kaplan in župnik, pustil duhovniški poklic, končal učiteljske (učiteljval med drugim v Dolah pri Litiji), diplomiral 1932 na ljubljanski univerzi iz filozofije in južnoslov. književnosti. Izdal je pesniško zbirko Pot za goro (Krško, 1929), prevajal operna besedila itd. — SBL II, str. 321.